BENKŐ: Árpaszöv.

AZ ÉRTELMEZÉSEK

1. Mint a bevezető megjegyzésekben már jeleztem és indokoltam, szövegértelmezéseim mindegyik emlékkel kapcsolatban kettős jellegűek: egyrészt az eredeti szöveg mai áttételű hű másai, melyek a szövegeknek elsősorban formai: grammatikai jellegéről vannak hivatva tájékoztatni (A) jelzéssel); másrészt mai nyelvre való szabad áttételek, melyek a szövegek tartalmi: jelentéstani-stilisztikai sajátosságait tükröztetik (B) jelzéssel). Mindegyik típus közlési elvei lényegében megegyeznek az olvasatoknál már jelzettekkel. A szükségszerű különbségek a következők: A szövegfolyamatosság biztosítása érdekében, valamint technikai okokból kiiktattam a szöveghiányok lehetséges pótlásainak feltüntetését, illetőleg e pótlásokat a szöveg tényleges tartozékainak vettem — kivéve azokat az eseteket, ahol szótesten belüli hiányt nem lehetett kiegészíteni (pl. [· · ·]*séget*). — Szükségessé vált viszont két sajátos jelzés alkalmazása: az A) típusnál az alakilag egybeeső nyelvtani formák megkülönböztetése (pl. *ki* kérdő és *[a]ki* vonatkozó névmás; *az* névelő és *az[on]* mutató névmás; stb.); a B) típusnál egyes elavult szavak erősebben kétséges jelentésmegfelelőinek feltüntetése a szó után tett [?] jellel.

A fent mondottakon kívül még néhány megjegyzés előre kívánkozik mindkét olvasati típushoz.

Az A) típusú értelmezésekben a szöveghűséghez való ragaszkodás természetes következménye az eredeti szórend feltüntetése, valamint az elavult szavak megtartása.

A B) típusú értelmezésben az eredeti szöveg szavait, szerkezeti megoldásait ott tartottam meg, ahol azok egyértelműek és a mai nyelvtudatban is megközelítőleg azonos értékűek. Egyéb esetekben szabadon éltem a mai nyelvérzék számára közelebbi megoldásokkal, a szükséghez mérten eltérve az eredeti szövegtől. Magától értetődő, hogy igen sok esetben több szinonim lehetőség is adódott volna az eredeti lexémák, morfémák és szintagmák helyettesítésére, ezeket a variációkat azonban fölösleges, sőt lehetetlen lett volna mindig feltüntetni; így leginkább csak az egyik, az eredetit mai nyelvi eszközökkel legjobban visszaadó helyettesítőt alkalmaztam. — A minél pontosabb tartalmi értelmezésre való törekvés magától értetődően járt együtt a szövegek eredeti jellegének, szépségének nagymértékű elveszésével. Ez különösen érezhető egyrészt az ÓMS.-ban, ahol a nemegyszer nehéz értelmezési problémák feloldására való törekvés zárja ki a művészi-költői értékek visszaadását, másrészt a GyS.-ban, ahol a számos elvont fogalom tartalmilag minél hívebb tükröztetése volt a

gátja az eredeti nyelvi esztétikum megtartásának. A B) típusú értelmezésnek azonban nem is az eredeti nyelvi produktumok tükröztetése a célja, ezt elsősorban az olvasat van hivatva visszaadni, az A) típusú értelmezés pedig mai nyelvi szinten megközelíteni.

A két értelmezés-típus oly szorosan, egymást kiegészítően tartozik egybe, hogy szétválasztásuk indokolatlan lenne. Ezért emlékeink értelmezései A)—B) sorrendben követik egymást:

A Halotti Beszéd és Könyörgés

A)

Látjátok, feleim, szemetekkel, mik vagyunk: isa, por és hamu vagyunk. Mennyi
vagyunk?

malasztban teremté eleve [úr] mi ősünket, Ádámot, és adta vala neki paradicsomot
elővé

házzá. És mind[en], paradicsomban való gyümölcsöktől monda neki élnie. Heon tiltá őt egy fa gyümölcsétől. De mondá neki, mért ne ennék: „isa, [a]ki napon eendel az[on] gyümölcstől, halálnak halálával halsz". Hallá holtát teremtve istentől, de feledé. Engede
teremtő

ördög intetének, és evék az[on] tiltott gyümölcstől, és az[on] gyümölcsben halált evék. És az[on] gyümölcsnek oly keserű vala vize, hogy torkukat megszakasztja vala. Nem
torkát

heon magának, de mind[en] ő fajának halált evék. Haraguvék isten, és veté őt ez munkás világba: és lőn halálnak és pokolnak fésze, és mind[en] ő nemének. Kik azok
fésszé

mi vagyunk. [A]hogy is ti látjátok szemetekkel; isa, is nem egy ember múlhatja e vermet, isa, mind ahhoz járó vagyunk. Imádjuk urunk isten kegyelmét e lélekért, hogy jorgasson őneki, és kegyedjen, és bocsássa mind[en] ő bűnét! És imádjuk szent asszony Máriát és boldog Mihály arkangyalt és mind[en] angyalokat, hogy imádjanak érte! És imádjuk szent Péter urat, [a]kinek ad[at]ott hatalom oldania és kötnie, hogy oldja mind[en] ő
[úr] adott hatalm[at]

bűnét! És imádjuk mind[en] szenteket, hogy legyenek neki segéd urunk színe előtt, hogy isten ő imádságuk miá bocsássa ő bűnét! És szabadítsa őt ördög üldetétől és pokol kínzatától, és vezesse őt paradicsom nyugalmába, és adjon neki mennyei országba utat, és mind[en] jóban részt! És kiáltsátok urunkhoz hármul: kyrie eleison!

Szerelmes barátaim! imádju(n)k e szegény ember lelkéért, [a]kit úr e napon e hamis világ tömlöcéből mente, [a]kinek e napon testét temetjük, hogy úr őt kegyelmével Ábrahám, Izsák, Jákób kebelében helyezze, hogy bírságnap jutva mind[en] ő szentei és önöttei közükön jó felől iktatnia élessze őt! És tibennetek. Clamate ter: kyrie eleison!